

RECENZJE

ZYCIE EUCHARYSTYCZNE W DIECEZJI KATOWICKIEJ

Ks. Romuald Rak: *Wychowanie eucharystyczne w diecezji katowickiej (1922—1972). Studium historyczno-pastoralne*, Lublin 1974 s. 372. Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Ostatnio ukazała się, wydana przez Katolicki Uniwersytet Lubelski, praca habilitacyjna ks. doc. dr. Romualda Raka, poświęcona wychowaniu eucharystycznemu w diecezji katowickiej w latach 1922—1972. Autor jest kapłanem diecezji katowickiej. Urodził się 29 XII 1920 r. w Brzezince koło Katowic. Studiował w Krakowie, Fuldzie, Linzu. Od 1954 r. wykładał w Śląskim Seminarium Duchownym liturgikę, a od 1959 r. teologię pastoralną. W 1959 r. objął wykłady zleczone na sekcji teologii pastoralnej KUL¹. Ks. R. Rak jest autorem licznych prac naukowych z zakresu teologii pastoralnej, publikowanych w kraju i za granicą². Jakkolwiek z tytułów publikacji wydawałoby się, iż zainteresowania autora są dosyć szerokie, to jednak analiza zawartych w nich treści wskazuje wyraźnie na zawężenie do tematyki wspólnoty, kształtowanej przez udział katolików w ofierze eucharystycznej. Szczególną przedylekcją darzy autor problemy muzyki liturgicznej, stanowiącej jeden z istotnych składników uczestnictwa wiernych we mszy św.

W przedmowie do swej pracy autor wyraża życzenie, aby była ona, nie tylko „punktem wyjścia i podstawą do dalszych prac nad wychowaniem eucharystycznym tak w diecezji jak i poza nią, ale by była przyczynkiem do lepszego jeszcze niż dotąd zrozumienia i przeżycia Eucharystii i do jak najobfitszego korzystania z niej” (s. 3).

Pierwszy rozdział pracy, zatytułowany *Wprowadzenie*, ma charakter rozdziału wstępnego, w którym autor omówił historyczny rozwój pojęcia Eucharystii oraz przedmiot i metodę badań. Brak dostatecznego zrozumienia wśród kapłanów i wiernych, uchwały Soboru Watykańskiego II i dokumenty papieskie, wydane po Soborze a wskazujące drogę do odnowy eucharystycznej w Kościele, stały się dla autora

¹ Por. ks. W. Piwowski: *Zarys dziejów Sekcji Teologii Pastoralnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim 1958—1968. Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 3 (1968) s. 43—4.

² Przytaczam tutaj niektóre tylko pozycje ks. R. Raka: *Idea przewodnia liturgii Kościoła. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* (=RBL) 4 (1963) s. 167—73. Dawne i nowe śpiewy pogrzebowe na Śląsku. *RBL* 1—2 (1964) s. 65—73. Das Messstipendium als Seelsorgemittel. *Der Seelsorge*. 36 (1966) s. 200—3. Stypendium mszalne w całości wychowania eucharystycznego. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 1 (1968) s. 153—63. Polski śpiew *Credo* we mszy św. *RBL* 2 (1967) s. 110—2.*

bodźcem do podjęcia się opracowania tematu. Celem pracy było „ukazanie całości nauczania i wychowania eucharystycznego w diecezji razem z formami kultu eucharystycznego, jak również przedstawienie postaw Kurii Diecezjalnej z podległymi jej referatami, postaw duchowieństwa i wiernych w spojrzeniu na Eucharystię, a co za tym idzie, w korzystaniu z Eucharystii przez wiernych” (s. 14). Cel rozprawy, a zarazem główny problem, został przez autora poprawnie sformułowany, z tym jednak, iż nie można badać „postaw Kurii Diecezjalnej”, lecz jej pracowników.

Autor zakresił sobie bardzo szerokie zadania, które nie były łatwe do wykonania ze względu na całkowity brak analogicznych studiów. W pracy interesują go postawy pracowników Kurii Biskupiej, duszpasterzy terenowych, dyrekcji ogólnokościelne i diecezjalne w zakresie wychowania eucharystycznego, ich realizacja w społecznościach parafialnych, wreszcie faktyczne rezultaty wychowawcze, badane w opinii duchowieństwa i wiernych.

Praca została oparta na gruntownych badaniach, wieloletniej praktyce autora jako wizytatora diecezjalnego, bezpośredniej, prostej i uczestniczącej obserwacji zaangażowanego duszpasterza oraz na bogatym materiale zastanym w postaci druków nie wykorzystanych przez innych badaczy. Szczególnie godny podkreślenia jest fakt, że autor przeprowadził metodycznie poprawne i na szeroką skalę badania socjograficzne, które dostarczyły mu znakomitego — z punktu widzenia niniejszej pracy — materiału empirycznego. Między innymi autor przygotował i rozprosił obszerny kwestionariusz ankiety we wszystkich parafiach diecezji katowickiej (na 311 rozproszonych ankiet wróciło zdanych do wykorzystania 234, co stanowi 85%), wykorzystał dane z wieloletnich obliczeń uczestników niedzielnej mszy św., przeprowadził wreszcie własne badania terenowe w sześciu wybranych parafiach diecezji z punktu widzenia kilku kryteriów, jak struktura ludności według pochodzenia terytorialnego, środowisko, stan uprzemysłowienia. W pracy została wykorzystana literatura przedmiotu i pomocnicza, napisana w szerokim zakresie w językach obcych.

Rozdział drugi pracy zatytułowany *Charakterystyka diecezji katowickiej* poprzedzony został starannie wykonanymi dwiema mapami: większej — diecezji katowickiej według stanu z 1961 r., na której uwidoczniono wszystkie parafie oraz granice dekanatów oraz mniejszej, przedstawiającej dekanaty na północ od Katowic. Rozdział ten obejmuje ogólną charakterystykę diecezji w aspekcie historycznym, administracyjnym, demograficznym, narodowościowym, wyznaniowym i pastoralnym. Dalsze aspekty charakteryzujące diecezję katowicką, obrazuje autor ośmioma tabelami, mówiącymi nam o typach parafii diecezji katowickiej, statystyce narodowościowej i wyznaniowej w latach 1922—36, o ilości mieszkańców diecezji i katolików według statystyki kościelnej oraz o praktykach religijnych parafian.

Trzeci rozdział pracy został zatytułowany następująco: *Oficjalne nauczanie eucharystyczne i kult Eucharystii w diecezji katowickiej w okresie lat 1922—1972*. Autor omawia w nim zarządzenia i wskazania duszpasterskie, dotyczące wychowania eucharystycznego w diecezji w jego istotnych elementach składowych: mszy św., Komunii św. i adoracji. Zarządzenia i wskazania diecezjalne wiąże autor z ogólnokościelnymi dyrekcjami, o ile te ostatnie ukazały się w oficjalnych lub półoficjalnych wydawnictwach diecezjalnych. Rozdział ten został przez autora rozbudowany bardzo szeroko. Znajduje się w nim wiele informacji o charakterze drugorzędny, które należałoby ująć bardziej syntetycznie.

Pod koniec rozdziału omawia autor kształcenie i wychowanie eucharystyczne duchowieństwa. Zdaniem autora, kolosalny wpływ na wychowanie eucharystyczne duchowieństwa mają proboszczowie, którzy często stanowili pewnego rodzaju wzo-

rzec myślenia i postępowania dla młodego kapłana, czy też chłopca pragnącego się poświęcić służbie Bożej w kapłaństwie. Podobny wpływ, chociaż już nieco mniejszy, miał katecheta w szkole średniej. Nastawienie do spraw duszpasterskich, włączywszy nawet stosunek do Eucharystii, przyjmowane było przez wychowanka. Jeżeli stosunek obydwu do Eucharystii był tylko adoracyjny, automatycznie przenosiło się to na wychowanka. Dalszy wpływ wywierały: formacja seminaryjna, konferencje dekanalne i rejonowe, a także różnego rodzaju kursy naukowo-pastoralne, bogata literatura poświęcona temu problemowi oraz książki do nabożeństwa (por. s. 187 nn.).

W rozdziale czwartym *Opinie duszpasterzy o mentalności i praktykach wiernych, związanych z udziałem w Eucharystii*, zostały przedstawione, w oparciu o ankietę przeprowadzoną po wszystkich parafiach diecezji, opinie książki prowadzących duszpasterstwo w diecezji katowickiej odnośnie praktyk obowiązkowych i nadobowiązkowych, a więc m. in. mszy św., Komunii św. wielkanocnej oraz poglądów parafian na mszę św. Wyniki gruntownych badań ankietowych uwidocznione są w dobrze opracowanych tabelach, poświęconych m. in. udziałowi we mszy św., przyjmowaniu Komunii św. w różnych okresach roku, znaczeniu mszy św. dla wiernych, procesjom ofiarnym, dziękczynieniu po Komunii św. itp.

Rozdział piąty *Poglądy wiernych na Eucharystię w wybranych parafiach diecezji* oparty został na badaniach ankietowych. Autor skupia swą uwagę na zagadnieniu udziału wiernych we mszy św. oraz Komunii św. Swoje analizy obrazuje tabelami liczbowymi. Wydaje się, iż autor nie wykorzystał tu w pełni możliwości teoretycznego uzasadnienia motywacji.

W trzecim rozdziale autor mocno podkreślił, iż wychowanie eucharystyczne obejmuje nie tylko mszę św., ale również adorację. W dalszych rozdziałach jest mowa tylko o dwóch pierwszych elementach, nie docenia się natomiast adoracji. Autor wspomina wprawdzie o adoracji eucharystycznej, jako o kulcie trwałym, nie omawia jednak tego zagadnienia szerzej.

W ostatnim rozdziale, mającym charakter zakończenia, autor zbiera wnioski, będące rezultatem jego badań; wysuwa też pewne postulaty dotyczące wychowania eucharystycznego.

Jednym z zasadniczych wniosków wysuniętych przez autora to „brak właściwego nauczania i wychowania eucharystycznego w diecezji. Mało kto potrafił spojrzeć na Eucharystię w sposób całościowy” (s. 311). A oto kilka postulatów: ukazać wiernym właściwe pojęcie Kościoła i kapłaństwa wiernych, gdyż jego brak prowadzi do klerykalizmu eucharystycznego, polegającego na tym, że kapłana traktuje się jako jedyny podmiot ofiary eucharystycznej. Dalszy postulat streszcza się w słowach: „żyć życiem liturgii”. Trzeba więc wpajać znaczenie pojęcia wspólnoty i zgromadzenia liturgicznego, wdrażać wiernych do przyjmowania Komunii św. podczas każdej mszy św., budzić poczucie zgromadzenia eucharystycznego w miejscowym Kościele, a także dążyć do przewyciężenia u wiernych skrupowania i obawy przed wystąpieniem przed całą wspólnotą. Dalsze postulaty odnoszą się do wewnętrznego i zewnętrznego uczestnictwa we mszy św., Komunii św., także pierwszej i wczesnej, kultu Eucharystii.

Praca ks. Romualda Raka została opracowana poprawnie tak pod względem formalnym, jak i merytorycznym. Z wyników i osiągnięć pracy mogą skorzystać nie tylko duszpasterze diecezji katowickiej, ale także innych. Warto dodać, że autor jako autentyczny duszpasterz napisał swoją pracę z dużym zaangażowaniem i troską o właściwe wychowanie eucharystyczne duchowieństwa i wiernych. Na zakończenie należy stwierdzić, iż jest to praca niezmiernie wartościowa z punktu widzenia teorii i praktyki pastoralnej. Pełnić będzie ona rolę inspirującą dla podobnych

badań w Polsce. Warto również nadmienić, iż omawiana praca stanowi poważny przyczynek do teorii organizacji grup religijnych i jako taka stanowi nowość w literaturze polskiej, a prawdopodobnie również światowej.

Ks. Władysław Turek